

POLSKI UNIWERSYTET NA OBCZYŹNIE
W LONDYNIE

ZESZYTY NAUKOWE

SERIA TRZECIA, NR 5, 2017

TERESA FOLGA-NAIDOO

POLSKI UNIWERSYTET NA OBCZYŹNIE, LONDYN

LONDYN WIELU TWARZY. ROZBUDOWA WIELOKULTUROWEJ PIRAMIDY MIASTA

Istnieje wiele powodów, dla których Londyn staje się pierwszorzędnym miastem, reprezentującym najwyższy poziom rozwoju kulturalnego. Stolica Wielkiej Brytanii, nazywana najbardziej zróżnicowaną kulturowo wśród światowych metropolii, tętniąca kosmopolitycznym życiem, przyciągała i nadal przyciąga ogromną liczbę zarówno turystów, jak i osób czasowo lub na stałe osiedlających się w jej granicach. Dzięki ogromnemu rozwojowi kulturalnemu miasta współcześnie pojawiła się definicja *cultural tourism*¹, ściśle odnosząca się do pojęcia turystyki w celach kulturalnych². Turystyka londyńska od wielu już lat posiada bardzo silną pozycję w świecie. Miasto rocznie odwiedza ok. 30 milionów turystów z całego świata. W czasie igrzysk olimpijskich w 2012 roku Londyn gościł 16,8 miliona turystów. Brytyjska stolica wyprzedza m.in. Paryż i Bangkok, miasta znajdujące się w czołówce najbardziej popularnych turystycznie miejsc przeznaczenia³.

---

¹ Mayor of London [Boris Johnson], *Take a Closer Look. A Cultural Tourism Vision for London 2015–2017*, Greater London Authority, 2014, s. 21.

² Tamże, s. 12.

³ *Mastercard Global Cities Index*, Report 2014.

Turyści nie przyjeżdżają do Londynu po to, aby cieszyć się pogodą. Tak naprawdę przyciąga ich kultura. Londyn posiada najlepsze na świecie muzea, galerie i teatry. W Londynie mówi się ponad 300 różnymi językami i jest to miejsce, które zarówno docenia wartość międzynarodowej kultury i sztuki, jak i celebrytuje własną⁴.

Turyści, którzy po raz pierwszy odwiedzają Londyn, za cel obierają sobie wizytę takich miejsc, jak Pałac Buckingham, Elizabeth Tower ze słynnym Big Benem, Piccadilly Circus czy twierdza Tower of London. Następnie udają się do Galerii Narodowej oraz na spektakle teatralne w dzielnicy West End. Natomiast ci, którzy pojawiają się w Londynie już po raz kolejny, chcą zazwyczaj doświadczyć czegoś nowego i w tym zakresie miasto ma do zaoferowania znacznie więcej niż niejedna światowa metropolia. Znane jest z tego, iż posiada zarówno dużą liczbę muzeów, jak i stanowisk historycznych, a także miejsc aktywnego wypoczynku oraz organizacji imprez kulturalnych, a przede wszystkim oferuje kulturową podróż dookoła świata. Wystarczy tylko przemieścić się do sąsiedniej dzielnicy, aby odkryć i doświadczyć nową kulturę, z jej walorami rodem z Azji, Afryki czy Wysp Karaibskich.

Zatem kim są ci kulturowi turyści i co ich zachęca do wielokrotnych wizyt w stolicy Wielkiej Brytanii?

Według Boba McKarchera i Hilary Du Cros, występuje pięć różnych typów turystów kulturowych:

1. **celowi turyści kulturowi** – kultura jest dla nich główną przyczyną wyboru miejsca przeznaczenia;
2. **krajoznawczy turyści kulturowi** – mimo że kultura jest dla nich główną przyczyną, dla której odwiedzają dane miejsce, nie doświadcniają jej dogłębnie; do tego typu turystów zaliczyć można głównie studentów;
3. **nieoczekiwani turyści kulturowi** – nie podróżują jedynie w celach turystycznych, ale nie rezygnują z okazji, aby zdobyć kulturalne doświadczenie, które zazwyczaj wywiera na nich ogromne wrażenie;
4. **niezobowiązujący turyści kulturowi** – kultura danego miejsca nie motywuje ich do tego, aby je odwiedzić, w rezultacie czego ta grupa turystów nie ma zazwyczaj głębokich doświadczeń kulturowych;
5. **okazjonalni turyści kulturowi** – ta grupa turystów nie podróżuje w celach kulturalnych i ma bardzo znikome ich doświadczenie⁵.

Większość turystów odwiedzających Londyn zaliczyć można do drugiej

⁴ Mayor of London, *Take a Closer Look...*, s. 12.

⁵ Tamże, s. 26; Por. B. McKarcher, H. Du Cros, *Cultural Tourism. The Partnership between Tourism and Cultural Heritage Management*, New York, 2014.

i trzeciej grupy kulturowych turystów. Dzisiejsi turyści szukają czegoś więcej niż tylko wizyty w osławionych historycznie miejscach. Znacznie częściej szukają doświadczeń szczególnie się wyróżniających, chcą poznać również kulturę lokalną. Dzięki mediom socjalnym w obecnych czasach znalezienie odpowiedniego, unikatowego i wyróżniającego się kulturowo miejsca nie jest trudne. Turysty poszukują informacji i inspiracji na stronach internetowych, takich jak: Visit London⁶, Time Out London⁷ czy Londonist⁸.

A Londyn kulturowo, społecznie i historycznie ma do zaoferowania bardzo wiele. Autentyczność miasta silnie przejawia się zarówno w sztuce, muzyce, wydawnictwach, a także obecności wielu religii, zachowaniach społecznych, kuchni, a w końcu i w samych mieszkańcach brytyjskiej stolicy. Tę autentyczność śmiało nazwać można wielokulturowością, którą przede wszystkim tworzą mieszkańcy Londynu⁹, zarówno ci, uważający się za rodzimych londyńczyków, jak i ci, którzy napłynęli do Londynu ze wszystkich części ziemskiego globu. Ta specyficzna mieszanina narodowości kształtuje niepowtarzalny charakter miasta, rozwijając w nim „cechy” europejskie, afrykańskie, orientalne, latynoskie czy karaibskie, które przenikając się nawzajem, tworzą unikatowy zespół przymiotów, nadający brytyjskiej stolicy jej niepowtarzalny charakter.

Czy Londyn jest najbardziej wielokulturowym miastem świata? Prawdopodobnie tak. W roku 2012 organizatorzy letnich igrzysk olimpijskich odkryli, iż w brytyjskiej stolicy żyją przedstawiciele każdego kraju, który w tym czasie zgłosił swój udział w zawodach. Inne źródła podają, iż społeczność Londynu reprezentowana jest przez wszystkie kraje świata¹⁰.

Liczba mieszkańców Wielkiego Londynu¹¹ wynosi ponad 8 milionów, a statystycy przewidują, iż do roku 2030 wzrośnie do 10 milionów¹². W czasie spisu

⁶ Strona internetowa: Visitlondon.com, dostęp 10 IV 2017.

⁷ Strona internetowa: Timeout.com/London, dostęp 10 IV 2017.

⁸ Strona internetowa: Londonist.com, dostęp 10 IV 2017.

⁹ J. Mirza, *The People of Hyde Park (2005–2007)*, Delhi, 2008, s. 15–165.

¹⁰ W. Wallace, *Multicultural London Is The Centre Of The World*, strona internetowa: Londoniscool.com, dostęp 12 IV 2017.

¹¹ W skład Wielkiego Londynu wchodzi City of London oraz 32 gminy miejskie (London boroughs). Spośród nich 12 gmin wraz z City tworzą obszar tzw. Inner London, tj. Londyn Wewnętrzny. Pozostałe 20 dzielnic tworzy tzw. Outer London (Londyn Zewnętrzny).

¹² D. Hill, *London's Population: boom, change and churn*, strona internetowa: The-guardian.com, dostęp 12 IV 2017.

powszechnego, przeprowadzonego w 2011 roku, ustalono, jakie grupy etniczne i w jakich wielkościach zamieszkują Londyn¹³ (por. tab. 1).

TABELA 1. PODZIAŁ SPOŁECZEŃSTWA LONDYNU POD WZGLĘDEM ETNICZNYM, 2011 R.

GRUPA ETNICZNA	LICZBA	ODSETEK
Biali razem	4 887 435	59,79
Brytyjczycy	3 669 284	44,89
Irlandczycy	175 974	2,15
Romowie	8196	0,10
inni	1 033 981	12,65
Azjaci razem	1 511 546	18,49
Hindusi	542 857	6,64
Pakistańczycy	223 797	2,74
Banglijczycy	222 127	2,72
Chińczycy	124 250	1,52
inni	398 515	4,88
Czarni razem	1 088 640	13,32
Afrykanie	573 931	7,02
Karaibowie	344 597	4,22
inni	170 112	2,08
Grupy mieszane	405 279	4,96
Biali/Karaibowie	119 425	1,46
Biali/Afrykanie	65 479	0,80
Biali/Azjaci	101 500	1,24
inni	118 875	1,45
Arabowie	106 020	1,30
Inne grupy etniczne	175 021	2,14
Razem	8 173 941	100,00

Źródło: Census 2011...

¹³ 2011 Census: Ethnic group, local authorities in England and Wales, strona internetowa: Web.ons.gov.uk, dostęp 10 IV 2017.

W powyższym zestawieniu widać proporcjonalne zróżnicowanie społeczne Wielkiego Londynu. Tak ogromna i tak różnorodna struktura społeczna wykreowała żywy i dynamiczny model społeczeństwa, w którym szybki wzrost kulturalny powoduje, iż społeczeństwo to stykając się z sobą na wielu płaszczyznach życia, staje się wielokulturowe.

Wielokulturowość Londynu widać wyraźnie z perspektywy podziału administracyjnego miasta. Są dzielnice, w których występują duże skupiska społeczne, należące do danej grupy etnicznej i to właśnie one dbają o podtrzymywanie rodzimej kultury, dopuszczając często do fuzji pomiędzy kulturą Zachodu a własną, rozwijającą się wraz z napływem nowej liczby osiedleńców z danego kręgu kulturowego. Podział administracyjny Londynu pod względem etycznym przedstawia się następująco:

TABELA 2. PROCENTOWY PODZIAŁ SPOŁECZEŃSTWA POD WZGLĘDEM ETNICZNYM WE WSZYSTKICH GMINACH WIELKIEGO LONDYNU, 2011 R.

GMINA	BIALI	GRUPY MIESZANE	AZJACI	CZARNI	INNI
Barnet	64,1	4,8	18,5	7,7	4,9
Barking and Dagenham	58,3	4,2	15,9	20	1,6
Bexley	81,9	2,3	6,6	8,5	0,8
Brent	36,3	5,1	34,1	18,8	5,8
Bromley	84,3	3,5	5,2	6,0	0,9
Camden	66,3	5,6	16,1	8,2	3,8
City of London	78,6	3,9	12,7	2,6	2,1
Croydon	55,1	6,6	16,4	20,2	1,8
Ealing	49,0	4,5	29,7	10,9	6,0
Enfield	61,0	5,5	11,2	17,2	5,1
Greenwich	62,5	4,8	11,7	19,1	1,9
Hackney	54,7	6,4	10,5	23,1	5,3
Haringey	60,5	6,5	9,5	18,8	4,7
Harrow	42,2	4,0	42,6	8,2	2,9
Havering	87,7	2,1	4,9	4,8	0,6
Hammersmith and Fulham	68,1	5,5	9,1	11,8	5,5

GMINA	BIALI	GRUPY MIESZANE	AZJACI	CZARNI	INNI
Hillingdon	60,6	3,8	25,3	7,3	3
Hounslow	51,4	4,1	34,4	6,6	3,6
Islington	68,2	6,5	9,2	12,8	3,4
Kensington and Chelsea	70,6	5,7	10	6,5	7,2
Kingston upon Thames	74,5	3,9	16,3	2,5	2,7
Lambeth	57,1	7,6	6,9	25,9	2,4
Lewisham	53,5	7,4	9,3	27,2	2,6
Merton	64,9	4,7	18,1	10,4	1,9
Newham	29,0	4,5	43,5	19,6	3,5
Redbridge	42,5	4,1	41,8	8,9	2,7
Richmond upon Thames	86,0	3,6	7,3	1,5	1,6
Southwark	54,3	6,2	9,4	26,9	3,3
Sutton	78,6	3,8	11,6	4,8	1,3
Tower Hamlets	45,2	4,1	41,1	7,3	2,3
Waltham Forest	52,2	5,3	21,1	17,3	4,1
Wandsworth	71,4	5,0	10,9	10,7	2,1
Westminster	61,7	5,2	14,5	7,5	11,1

Źródło: Census 2011...

Niemal w każdej gminie dominującą grupą etniczną są Biali. Duży odsetek stanowią Azjaci, a następnie Czarni. Każda z grup etnicznych podzielona jest na indywidualne kręgi kulturowe, wyznaczone przez kraj pochodzenia danej grupy lub należące do tej samej grupy językowej. Grupę etniczną Białych dzieli się na Brytyjczyków, Irlandczyków oraz inne grupy, głównie społeczności europejskie, państwa członkowskie UE, a także imigrantów z Ameryki Północnej i Australii.

Drugą dominującą grupą społeczną są Azjaci, podzieleni głównie pod względem językowym, a także religijnym, np. hinduiści/Tamilowie z Indii i Sri Lanki, buddyści z Indii, Nepalu i Bangladeszu czy muzułmanie z Pakistanu i północnych Indii. Te grupy społeczne, mimo iż należące do odmiennych grup narodowych, tworzą na terenie Londynu wielokulturowe enklawy silnie przywiązane do swej rodzimej religii.

Trzecią dominującą grupą społeczną są Karaibowie i Afrykanie. Kultura karaibska w Londynie opiera się na byłych koloniach brytyjskich w rejonie Wysp Karaibskich, zdominowanych przez ludność z Jamajki oraz Trynidadu i Tobaga, którzy w latach 60. minionego stulecia przybyli do Wielkiej Brytanii w odpowiedzi na propozycje zatrudnienia przez rząd brytyjski oraz prywatnych przedsiębiorców. Wyznacznikiem kultury karaibskiej jest organizowany corocznie karnawał w dzielnicy Notting Hill. Społeczność afrykańska natomiast opiera się na podziale nie tylko narodowym, ale i geograficznym Czarnego Lądu. Zatem wśród wielokulturowego społeczeństwa brytyjskiej stolicy spotykamy przedstawicieli Afryki Wschodniej, Zachodniej i Południowej. Są jednak społeczności – np. nigeryjska, ghańska, kongijska czy zimbabweńska – które starają się wyodrębnić i utrzymać swą narodową tożsamość.

Odrębnym wyznacznikiem kulturowym jest język. Prawie 78% mieszkańców Londynu używa języka angielskiego, z czego około 20% jako drugiego. Drugim dominującym językiem jest polski, którym w Londynie posługuje się prawie 150 tysięcy mieszkańców, co stanowi 1,9% ogółu. Trzecim co do liczby posługujących się jest bengalski, którego używa prawie 115 tysięcy londyńskich rezydentów, co stanowi 1,5% ogólnej liczby. Kolejne języki Londynu to gujarati (1,3%), francuski (1,1%), urdu (1,0%), portugalski (0,9%), turecki (0,9%), hiszpański (0,9%), tamilski (0,9%), arabski (0,9%), pendżabski (0,9%), somalijski (0,7%), włoski (0,6%), rumuński (0,5%), perski (0,5%), litewski (0,5%), niemiecki (0,4%), grecki (0,3%), rosyjski (0,3%) oraz inne, stanowiące 5,66% ogólnej liczby mówiących¹⁴. Podział społeczeństwa pod względem językowym daje nam również wyraźny obraz wielokulturowego społeczeństwa. Tam, gdzie dominuje dana grupa językowa, tam również będzie się rozwijać kultura danej grupy społecznej.

Wielokulturowość widoczna będzie tam, gdzie będzie istniał bezpośredni łącznik pomiędzy krajem pochodzenia a krajem osiedlenia. Takim pomostem są osoby urodzone w kraju swych rodziców, którzy zdecydowali się wyemigrować. Wśród rezydentów Londynu 3 miliony mieszkańców (36,7%) urodziło się poza Wielką Brytanią, co spowodowało, iż Londyn stał drugim co do wielkości miastem emigrantów (największym emigranckim miastem świata jest Nowy Jork, gdzie spośród 8,5 miliona rezydentów 37 % urodziło się poza Stanami Zjednoczonymi).

---

¹⁴ Main Language, strona internetowa: Nomisweb.co.uk/census/2011/, dostęp 31 III 2017.

W 2005 roku Londyn został nazwany najbardziej zróżnicowanym kulturowo miastem świata. Najlepszym sposobem na zorientowanie się w charakterze Londynu jest poznanie jego mieszkańców. Dzięki organizacji wielu festiwali, wystaw oraz innych imprez kulturalnych poznajemy również grupy etniczne, a przebywając z nimi i uczestnicząc w ich życiu społecznym, mamy okazję poznać i zrozumieć je lepiej.

Trafnym przykładem będzie tutaj postać Ruqsany Begum, brytyjskiej mistrzyni w kickboxingu, wywodzącej się z muzułmańskiego środowiska wschodniego Londynu. Mimo iż była wychowywana w silnej tradycji religijnej, nie potrafiła oprzeć się wpływom kultury zachodu. Swoje zainteresowania skierowała w stronę sportu, nietypowego jak na nastolatkę ze środowiska muzułmańskiego. Swoją pasję do boksu ukrywała przed rodzicami przez długi czas, bojąc się, iż nie zaakceptują jej wyboru. W obecnym czasie Ruqsana prowadzi zajęcia z kickboxingu dla muzułmańskich dziewcząt we wschodnim Londynie. Jest również pomysłodawczynią sportowej kolekcji hidżabów, które sama zakłada podczas zawodów, aby przekonać rodziców, że nie porzuciła swej religii. *Próbuję pomóc dziewczętom mojego pochodzenia i dać im szansę, której ja nie miałam, kiedy dorastałam...*¹⁵.

Innym, wymownym przykładem jest organizacja w kwietniu każdego roku latynoskiego festiwalu La Linea. Ta londyńska impreza muzyczna ma charakter najbardziej eklektycznego wydarzenia w świecie latynoskich festiwali muzycznych. Co roku gromadzi znanych artystów muzyki latynoskiej z takich krajów, jak Hiszpania, Portugalia, Argentyna, Brazylia, Kolumbia, Kuba, Meksyk czy Wyspy Karaibskie¹⁶. Usłyszeć można wiele charakterystycznych dla Ameryki Południowej i Karaibów rodzajów muzyki, takich jak rumba, fado, cumbia, samba, hip-hop¹⁷ czy reggae. Festiwal zawsze odbywa się w wielu miejscach

¹⁵ *The secret kickboxing champ*, „Time Out London”, 19–25 IV 2016, s. 30, por. strona internetowa: Ruqsana-begum.com, dostęp 19 IV 2017.

¹⁶ J. Manning, *La Linea London goes Latin*, „Time Out London”, 19–25 IV 2016, s. 72.

¹⁷ Oficjalnie hip-hop narodził się w latach 70. XX wieku wśród afroamerykańskiej społeczności w nowojorskiej dzielnicy Bronx jako alternatywa dla niebezpiecznych wówczas klubów disco. Twórcą i pionierem tego popularnego dziś stylu muzycznego był jamajski emigrant Clive Campbell (DJ Kool Herc), który wykorzystywał techniki łączenia próbek dźwięku oraz rytm mechanicznej perkusji wzięty z pierwszych syntezatorów, łącząc technikę miksowania breaków oraz rapowany styl wokalny tzw. *toasting*, popularny wcześniej na Karaibach (Jamajka). Campbell stał się inspiracją dla późniejszych twórców hip-hopu, m.in. Kevina Donovana (Africa Bambaataa), który swoje upodobania muzyczne zaczerpnął od południowoafrykańskiego plemienia

Londynu, zależnie od rodzaju muzyki, jaki jest wykonywany, np. cumbia z elementami punk organizowany jest w dzielnicy Camden.

Jermain Jackman, wschodzący artysta muzyczny i polityk, w jednej z publikacji prasowych tak wypowiedział się na temat wielokulturowości:

Dzieciństwo spędziłem w Hackney: etnicznym szwedzkim stole, na którym znajdują się społeczności irlandzkich Romów, karaibskie, afrykańskie, hinduskie, chińskie i brytyjskie (a to jest dopiero wierzchołek góry lodowej). I chociaż przez niektórych miejsce to jest określane jako drażliwe, nie mogę sobie wyobrazić lepszego, w którym mógłbym się uczyć życia. Nawet wyjście na zakupy na Ridley Road Market jest jak podróż dookoła świata: niesamowite połączenie karaibskiego i zachodniego jedzenia oraz delikatnego świata przypraw aż do fascynującego świata żydowskiej społeczności na Stamford Hill. To istny tygiel trendów, muzyki i kultury. Obszar wyprodukował szereg różnorodnych talentów, które są powszechnie znane dziś. [...] Moja rodzina pochodzi z Gujany i ja przyjąłem wiele tradycji kulturowych tego kraju. Ale zwyczaje mojej rodziny wcale nie są jedynymi, które zaadaptowałem w czasie dorastania. Dla przykładu, w dzielnicy istnieje duża społeczność turecka i jednym z moich najmilszych wspomnień z dzieciństwa jest uczenie się ich języka w szkole. [...] To poczucie dzielenia się i zdobywanie wiedzy od różnych kultur na świecie stosuje się do całego Londynu: od restauracji curry na Tootingu aż do kanałów Małej Wenecji. Ale Londyn (i reszta kraju zresztą), szybko się zmienia. I to nie na lepsze¹⁸.

Te trzy podane przykłady, wybrane spośród wielu, świetnie odzwierciedlają kwestię wielokulturowego społeczeństwa w Londynie. Widać wyraźnie, iż na każdej płaszczyźnie społecznej problem wielokulturowości narzuca pytania i zadania do rozwiązania. Niekoniecznie w kwestii negatywnej. Przykład organizacji latynoskiego festiwalu muzycznego, który może jedynie osiągnąć pozytywne rezultaty społeczne w postaci zadowolonych i bogatszych o nową wiedzę na temat muzyki, tych, którzy obecni byli na koncertach.

Niektóre z grup etnicznych nie zawsze chcą się asymilować. Nie oznacza to jednak, że są w Londynie wyalienowane. Nie sposób jest odłączyć się zupełnie od wpływów zachodniej kultury i pozostać w zamkniętej enklawie własnego środowiska. Nawet bariery językowe zdają się nie utrudniać wzajemnych rela-

---

Zulusów, przekształcając uliczny gang, którego był członkiem, we wspólnotę przeciwstawiającą się przemocy, poprzez konstruktywną rywalizację na płaszczyźnie muzycznej; Rap History 70's, strona internetowa: Hip-hop.pl, dostęp 12 IX 2017.

¹⁸ Why Multicultural Communities Are What Makes London (and Britain) Great – and Why We Must Protect Them, strona internetowa: Huffingtonpost.co.uk, dostęp 1 IV 2017.

cji. Jako przykład świetnie sprawdza się tu rola polskich sklepów, które w ostatnich latach powstają w Londynie w bardzo dużej liczbie. Wyraźnie da się tam odnotować wzrost klientów pochodzących z innych grup etnicznych. Najczęściej nabywanymi przez nich produktami są wyroby piekarskie i cukiernicze oraz wędliniarskie.

W zachodniej dzielnicy Londynu – Hounslow, również ten trend da się zaobserwować, występuje tam bowiem duża liczba polskich punktów handlowych. Ale nie tylko. Hounslow jest domem dla jednej z najbardziej zróżnicowanych etnicznie i kulturowo społeczności Wielkiej Brytanii. Tutaj mieszają się wpływy kulturowe azjatyckie: indyjskie, chińskie, bliskowschodnie, a także afrykańskie czy wschodnioeuropejskie. Hounslow jest dynamiczną dzielnicą ze stosunkowo młodą populacją. Wiek ponad połowy rezydentów to mniej niż 35 lat¹⁹. Wśród zróżnicowanej etnicznie społeczności dominującą grupę stanowią Hindusi – podczas spisu powszechnego w 2011 roku ich liczba wyniosła ponad 27 tysięcy. Drugą równie dominującą grupą społeczną są Polacy, których liczba silnie wzrosła: z 841 w roku 2001 do ponad 10 tysięcy w 2010²⁰. Po Polakach kolejną dużą europejską grupą narodową są Portugalczycy, którzy stanowią 1395 mieszkańców. Hounslow ma również trzeci najwyższy w kraju odsetek wyznawców religii sikhijskiej (9%), piąty najwyższy odsetek Hindusów (10,3%) oraz buddystów (1,4%). Jest też domem dla prawie 19 tysięcy mieszkańców Afryki, w tym 4480 osób z Kenii. Ponad 43% rezydentów Hounslow urodziło się poza Wielką Brytanią²¹.

Zróżnicowane pod tak wieloma względami społeczeństwo wyróżnia się swoistymi cechami kulturowymi, m.in. zawieraniem małżeństw mieszanych, co jest możliwe dzięki wolności i równouprawnieniu. Najczęściej spotykany mi formalnymi związkami mieszany są relacje kobiet z Europy Środkowej i Wschodniej z mężczyznami pochodzenia azjatyckiego (Indie, Sri Lanka, Pakistan), a także afrykańskiego (Kenia, Nigeria). W Hounslow dominuje również wielokulturowa architektura, zwłaszcza sakralna. Spotykamy tutaj zarówno kościoły w stylu staroangielskim, jak i świątynie hinduskie, meczety oraz górującą ponad nimi sikhijską świątynię Gurdwara Sri Guru Singh Sabha.

---

¹⁹ How has Hounslow's demographic profile changed?, strona internetowa: Hounslow.gov.uk, dostęp 15 III 2017.

²⁰ R. Cumber, Census shows Hounslow's Indian Population has doubled, strona internetowa: Getwestlondon.co.uk, dostęp 4 IV 2017.

²¹ Tamże.

Zróznicowanie kulturowe Hounslow to nie wyjątek na wielokulturowej mapie Londynu. Podobne przykłady można by przełożyć na chociażby wyżej wspomnianą dzielnicę Hackney oraz Soho, Southwark, Harrow, Brent itd. W każdym miejscu brytyjskiej metropolii wielokulturowość znajduje rację bytu. Londyn jest i pozostanie kulturowo zróżnicowany mimo spekulacji, iż wielokulturowość nie zdaje egzaminu.

Debaty dotyczące wielokulturowości toczą się na wielu płaszczyznach nauki. Jej dyscypliny – tj. socjologia²², filozofia polityczna²³, antropologia²⁴ czy psychologia²⁵ – próbują ustalić, czy definicja wielokulturowości ma zastosowanie w tak zróżnicowanym społeczeństwie, jakim jest brytyjskie.

Często pojawiają się opinie, iż wielokulturowość nie zdała egzaminu. W 2011 roku brytyjski premier David Cameron w jednym ze swych przemówień stwierdził, iż w myśl ogólnych założeń definicji wielokulturowości, Wielka Brytania dopuściła i zachęciła różne grupy kulturowe do życia w odseparowanych kręgach z daleka od kulturowej integracji. Przyznał, iż kraj, w którym jest liderem, nie potrafił stworzyć wizji społeczeństwa, do którego każda z tych odmiennych grup kulturowych chciałyby należeć²⁶. Faktem najważniejszym jest jednak to, iż Wielka Brytania dopuściła wielokulturowe grupy społeczne do egzystencji i praktykowania swej kultury w jej granicach, czemu nie możemy zaprzeczyć, patrząc na życie brytyjskiej metropolii.

Kluczowym przykładem okazało się czerwcowe referendum w 2016 roku, dotyczące członkostwa Wielkiej Brytanii w Unii Europejskiej. W ogólnym ujęciu większość społeczeństwa (52%) zagłosowała za wystąpieniem z szeregów struktur europejskich, 48% głosujących opowiedziało się za utrzymaniem ów-

²² S. Hall, *Conclusion: The multicultural question*, w: *Unsettled Multiculturalisms. Diasporas, Entanglements, Transruptions*, red. B. Hesse, London, 2000.

²³ C. Taylor, *Multiculturalism and „the Politics of Recognition”*, New Jersey, 1992; por. W. Kymlicka, *Multicultural Citizenship. A Liberal Theory of Minority Rights*, Oxford, 1995.

²⁴ S. Vertovec, *Introduction: New directions in the anthropology of migration and multiculturalism*, „Ethnic and Racial Studies”, London, 2007, vol. 30, nr 6, s. 961–978.

²⁵ J. W. Berry, *Integration and multiculturalism. Ways towards social solidarity*, „Papers on Social Representations”, London, 2011, nr 20, s. 2.1–2.21; por. B. J. Fowers, F. C. Richardson, *Why is multiculturalism good?*, „American Psychologist”, Washington, 1996, nr 51, s. 609–621.

²⁶ C. Howarth, E. Andreouli, „Has multiculturalism failed?”. The importance of lay-knowledge and everyday practice, strona internetowa: Lse.ac.uk, dostęp 1 IV 2017.

czesnego stanu²⁷. Istotnym zjawiskiem pozostaje fakt, iż Londyn jako miasto głosował przeciwko tzw. brexitowi. Większość dzielnic Londynu ze znaczną przewagą opowiedziała się za pozostaniem w szeregach unijnych, jedynie pięć dzielnic, zwłaszcza te znajdujące się w granicach Londynu Zewnętrznego, a zatem na obrzeżach metropolii, z niewielką przewagą opowiedziały się za wystąpieniem z UE (są to dzielnice: Barking and Dagenham, Bexley, Havering, Hillingdon, Sutton). W skali ogólnej kraju jedynie Londyn pokazał, iż zależy mu na ścisłych relacjach z Unią²⁸, a mieszkańcy udowodnili, że rozumieją, iż pozostanie w strukturach unijnych przyniesie jedynie korzyści i nie wyrządzi znacznej szkody. Miasto było budowane przez wieki przez emigrantów, a choć współcześnie część z nich została wykluczona z głosowania w referendum, docenia się ich obecność oraz wkład w rozwój metropolii i wie, że Londyn nie byłby tym samym wielokulturowym Londynem, gdyby nie różnorodne społeczeństwo nadające swej metropolii jej unikatowy charakter. Dlatego też mieszkańcy Londynu są bardziej tolerancyjni względem wielorasowości i wieloetniczności.

Londyn jest najdoskonalszym przykładem wielokulturowego miasta, mimo iż niektóre jego dziedziny kulturalne nie są w stanie zintegrować się ze sobą. Ta odrębność poszczególnych grup kulturowych nadaje miastu szczególny charakter i potwierdza, iż wielokulturowość ma rację bytu, rozwija się i niekoniecznie próbuje separować się od zachodniego trendu kulturowego.

Tym, co czyni tę metropolię miejscem specjalnym, jest to, iż mieszkańcy stali lub tymczasowi, napływający z całego świata w większości przypadków koegzystują między sobą w pełnej harmonii. Poza skrajnymi przypadkami, wśród londyńskich nacji panuje tolerancja i zrozumienie dla odmiennych kultur i zachowań społecznych.

BIBLIOGRAFIA

2011 Census: Ethnic group, local authorities in England and Wales, strona internetowa: Web.ons.gov.uk.

Berry J. W., *Integration and multiculturalism. Ways towards social solidarity*, „Papers on Social Representations”, London, 2011, nr 20.

---

²⁷ EU referendum. Full results and analysis, strona internetowa: Theguardian.com, dostęp 31 V 2017.

²⁸ Osobnym tematem pozostaje kwestia Szkocji, która w całości opowiedziała się przeciwko wystąpieniu Wielkiej Brytanii z szeregów Unii Europejskiej i dziś w tzw. brexicie upatruje potencjalną szansę na niepodległość oraz zdobycie większych wpływów w UE.

- Cumber R., Census shows Hounslow's Indian Population has doubled, strona internetowa: Getwestlondon.co.uk.
- EU referendum. Full results and analysis, strona internetowa: Theguardian.com.
- Fowers B. J., Richardson F. C., *Why is multiculturalism good?*, „American Psychologist”, Washington, 1996, nr 51.
- Hall S., *Conclusion: The multicultural question*, w: *Unsettled Multiculturalisms. Diasporas, Entanglements, Transruptions*, red. B. Hesse, London, 2000.
- Hill D., London's Population: boom, change and churn, strona internetowa: Theguardian.com.
- How has Hounslow's demographic profile changed?, strona internetowa: Hounslow.gov.uk.
- Howarth C., Andreouli E., „Has multiculturalism failed?”. The importance of lay-knowledge and everyday practice, strona internetowa: Lse.ac.uk.
- Kymlicka W., *Multicultural Citizenship. A Liberal Theory of Minority Rights*, Oxford, 1995.
- Main Language, strona internetowa: Nomisweb.co.uk/census/2011/.
- Manning J., *La Linea London goes Latin*, „Time Out London”, 19–25 IV 2016.
- Mastercard Global Cities Index*, Report 2014.
- Mayor of London [Boris Johnson], *Take a Closer Look. A Cultural Tourism Vision for London 2015–2017*, Greater London Authority, 2014.
- McKarcher B., Du Cros H., *Cultural Tourism. The Partnership between Tourism and Cultural Heritage Management*, New York, 2014.
- Mirza J., *The People of Hyde Park (2005–2007)*, Delhi, 2008.
- Rap History 70's, strona internetowa: Hip-hop.pl.
- Strona internetowa: Londonist.com.
- Strona internetowa: Ruqsana-begum.com.
- Strona internetowa: Timeout.com/London.
- Strona internetowa: Visitlondon.com.
- Taylor C., *Multiculturalism and „the Politics of Recognition”*, New Jersey, 1992.
- The secret kickboxing champ*, „Time Out London”, 19–25 IV 2016.
- Vertovec S., *Introduction: New directions in the anthropology of migration and multiculturalism*, „Ethnic and Racial Studies”, London, 2007, vol. 30, nr 6.
- Wallace W., Multicultural London Is The Centre Of The World, strona internetowa: Londoniscool.com.
- Why Multicultural Communities Are What Makes London (and Britain) Great – and Why We Must Protect Them, strona internetowa: Huffingtonpost.co.uk.

TERESA FOLGA-NAIDOO

LONDON – THE CITY OF MANY FACES.
THE DEVELOPMENT OF THE MULTICULTURAL
PYRAMID OF THE CITY

SUMMARY

The aim of the article is to show London as a city of constant multicultural development, co-existence, adaptation and fusion of many cultures, coming from various parts of the world. This amalgam creates a unique atmosphere of the British capital city. The analysis in the article depicts London as a popular cultural destination for tourists, and draws attention to a rapid ethnic, religious and linguistic growth of the city, bearing in mind the retention of an administrative division of the city and cultural specification of its particular districts. The analysis is supported by particular instances of people coming from various cultures, their adaptation to the western multicultural world and acceptance of other cultures living in the area.

A west-London borough of Hounslow has become an object of a deeper analysis. An example of a multicultural urban pyramid, it is a place where African, Asian and European cultures develop, merge and co-exist. London appears to be one of the most culturally diversified cities in the world. Even though not every cultural aspect is possible to integrate, the diversity confirms that multi-ethnicity is a valid phenomenon and develops despite challenges and political obstacles. It creates a set of possibilities for the inhabitants of the British capital to live in harmony and respect for other cultures.

Keywords: multiculturalism, culture, London, multinational, cultural tourism, demography, society, ethnic groups, race